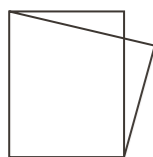


Professionsforskning som **praksisforskning**



Anders Buch, ph.d.,
forskningsleder,
Center for
Uddannelseskvalitet,
Professionspolicy
og Praksis, VIA
University College

Artiklen undersøger, hvordan professionsforskningen overordnet har udviklet sig de seneste 50 år, og den giver et bud på, hvordan den med fordel kan/bør videreudvikles. Professionsforskningens udviklingshistorie inden for professionssociologien og studiet af ekspertise skitseres, sådan som den har fundet sted i den toneangivende internationale forskningslitteratur. Med inspiration fra den 'praksisteoretiske vending' i socialvidenskabens skitseres endvidere en forskningsdagsorden, der kan videreføre og udvikle studiet af professionalismisme.

Introduktion

Moderniseringen af vores samfund, institutioner og vores selvforståelser er formet af komplekse sociale værdiforestillinger om videnskab, teknologi, industriel produktion, urbanisering og helt grundlæggende nye måder at leve på, der er formet af individualisme, sekularisering og instrumentel rationalitet som overordnede værdier (Taylor 2005). Professionelle, professionalisering og professionelt arbejde har været afgørende i denne moderniseringsproces, og det er derfor ikke overraskende, at professionsforskningen er kommet til at indtage en helt central rolle i socialvidenskaberne. Professioner er i moderniteten

Professionalisme ses i stigende grad som et fænomen, der ikke lader sig udtømme ved at studere individer, men snarere **må forstås på baggrund af kollektive, organisatoriske aktiviteter** og i lyset af bredere samfundsmæssige processer.



nemlig blevet et helt centralt omdrejningspunkt for organiseringen af vores sociale liv. Forskningen har derfor haft stor interesse for at studere professionalismisme og professionel ekspertise i et forsøg på at begribe den rolle og status, som professionelle har indtaget i vores sociale liv. Fokus på professionerne og de professionelle i bestræbelserne på at forstå det sociale livs dynamikker har været så omfattende, at W. Richard Scott har udpeget professionerne til at være 'Lords of the dance'. De er blevet de centrale aktører, der koreograferer de transformationsprocesser, som omdanner vores samfund: "The professions in modern society have assumed leading roles in the creation and tending of

institutions. They are the preeminent institutional agents of our time" (2008a).

Men professionsforskningen har mange forskellige, og til dels modstridende, opfattelser af, hvad man i det hele taget skal forstå ved professionalismisme, hvilken rolle man skal tilskrive professionelle og professionerne i samfundet, hvordan man skal studere professioner, og hvilke forskningsspørgsmål der overordnet bør rammesætte studiet af professioner og professionalismisme. Professionsforskningen har således gennem årene fremskrevet og forsøgt at besvare en række centrale problemer. Disse problemer er omdrejningspunktet for denne artikel. Artiklen undersøger, hvordan profes-

sionsforskningen overordnet har udviklet sig de seneste 50 år, og den giver et bud på, hvordan den med fordel kan/bør videreudvikles.

I denne artikel vil jeg derfor (1) summerrisk og meget overordnet skitsere den forskningsmæssige udviklingshistorie inden for professionssociologien og studiet af ekspertise, sådan som den har fundet sted i den toneangivende internationale forskningslitteratur de seneste 50 år. Her undersøger jeg, hvilke problemer der har været centrale for forskningen, og hvordan de er forsøgt besvaret. Pladsen tillader ikke en nuanceret udfoldelse af de omtalte positioner, ligesom jeg bliver nødt til

Ekspertiseforskningen zoomer således ind på de professionelles videntilegnelsesprocesser og følger i vid udstrækning den udvikling, som også professionsforskningen er gennemgået.



at udelade mange interessante bidrag. Ambitionen indskrænker sig derfor til at belyse nogle helt overordnede og centrale problemstillinger, som den toneangivende internationale professions- og ekspertiseforskning har fremskrevet og omskrevet gennem årene. På denne baggrund vil jeg (2) kort og programmatisk skitsere et bud på en fremtidig dagsorden for forskningen i professioner og ekspertise, der kan håndtere de problemer, som traditionen har mødt. Med inspiration fra 'den praksisteoretiske vending' i socialvidenskab (fx Schatzki et al. 2001; Buch et al. 2015) skitserer jeg, hvordan professionsforskningens centrale problemstillinger kan håndteres i dette perspektiv. Dagsordenen foreslår, at professioner med fordel kan studeres som konstellationer af sociale praksisser og materielle arrangementer, der (re) produceres og ordnes igennem aktørers konkrete og situerede 'gøren' og 'sigen'. Det praksisteoretiske perspektiv har

allerede så småt vundet indpas i professionsforskningen gennem forskellige neo-institutionelle tilgange (for en oversigt se Muzio et al. 2013), men jeg vil kort diskutere og præcisere den særlige praksisteoretiske forskningsdagsorden vis-a-vis den neo-institutionelle professionstilgang.

Den professionssociologiske forskning
Den sociologiske forskning i professioner og professionalisering har i løbet af de sidste 50 år i stigende grad udvidet sit fokus og genstandsfelt.

Professionsforskningen i 1960'erne og 70'erne var optaget af at indfange de egenskaber og karakteristika, der kendetegner professionelt arbejde, og som adskiller dette fra andre erhverv (Saks 2012). Forskningen fokuserede primært på enkelte klassiske professioner i vestlige lande, og hvordan de professionelle fik tildelt deres særlige

privilegier og status i kraft af de funktioner og services, som de bidrog med i udviklingen af de vestlige samfund (fx Bell 1976). Diskussionen drejede sig primært om, hvilke egenskaber de enkelte professioner havde (autonomi, jurisdiktion, selvregulering, videnskabelig uddannelse, etisk kodeks, osv.), der tillod dem særlige privilegier vis-a-vis andre faggrupper. Forskningen fokuserede på at forstå professionerne som selvberørende rationelle og mål-orienterede organisationer, der udfyldte en særlig rolle i samfundsmæssige systemer.

Store dele af professionsforskningen i 1970'erne og 80'erne kritiserede og udvidede dette fokus til i stigende grad at være optaget af, hvordan professioners udvikling mere retvisende kunne forstås som en magtkamp mellem forskellige grupper i samfundet, der forsøger at opnå privilegier og status (Larson 1977). Den funktionalistiske

samfundsforståelse blev erstattet med et politisk/økonomisk konfliktperspektiv, der undersøger den historiske tilblivelse af professionerne som udtryk for sociale gruppers ambitioner om at monopolisere segmenter af arbejdsmarkedet og vinde anerkendelse. I dette perspektiv er professionalisme ikke længere en essentiel egenskab, men derimod en social attribution.

Andrew Abbotts meget indflydelsesrige analyse af professionernes udvikling (Abbott 1988) udvidede yderligere professionsforskningens fokus og perspektiv ved at betragte professionaliseringen i et systemisk og holistisk perspektiv, hvor forskellige grupper af professionelle forsøger at kontrollere det samme eller tilgrænsende vidensdomæner i komplekse sociale økologier. Professionalisering og professionernes udvikling, hævder Abbott, må forstås som et omfattende professionelt system, der sammenfletter arbejdsorganisering med kulturelle værdier, retslige og administrative regler, videnskabelige domæner, m.m. (se også Freidson 2001). Professioner og professionalisme, hævder Abbott, kan ikke forstås på baggrund af egenskaber hos de professionelle eller isolerede faggruppers magtkampe, men må derimod forstås relationelt og processuelt igennem de komplekse sociale dynamikker, der kontinuerligt udfolder sig i professions-systemer.

Tilsvarende forsøger den (neo)institutionelle professionsforskning, der voksede frem i 1990'erne og i starten af dette årtusinde (fx Scott 2008b; Leicht & Fennell 2001), at forstå professioner og professionalisme i lyset af en række sociale kerneværdier (sundhed, ret, finan-

siel status, o.l.), der er indlejret i vores samfund som bærende og orienterende institutioner. Den neo-institutionelle professionsforskning fokuserer således på, hvordan regler, normer og kulturelt-normative symboler organiserer og guider professionelles adfærd og interaktionsmønstre.

Denne summariske beskrivelse af professionssociologiens udvikling fremskriver en tendens til i stigende grad at decentrere den enkelte professionelle og den enkelte profession. I stedet for at anskue professionalisme som en essens eller attribution, så bliver professionalisme snarere en aktivitet, der udspiller sig i komplekse samfundsmæssige kontekster. Professionalisme ses i stigende grad som et fænomen, der ikke lader sig udtømme ved at studere individer, men snarere må forstås på baggrund af kollektive, organisatoriske aktiviteter og i lyset af bredere samfundsmæssige processer.

Ekspertiseforskningen

Ekspertiseforskningen kan ses som endnu en udvidelse af professionsforskningens fokus. Selvom professionelle kendetegnes ved at have en høj grad af ekspertise inden for et specialiseret fagområde, så er det langt fra kun professionelle, der besidder ekspertise. Ekspertise er et bredere begreb end professionalisme og rummer ikke blot specialiseret viden om et felt, men i lige så høj grad færdigheder og kompetencer til at kunne bringe denne viden i spil i konkrete sammenhænge. Ekspertiseforskningen er interesseret i at forstå, hvordan ekspertise tilegnes som led i en specialiserings- eller professionaliseringsproces, og ekspertise ses derfor hverken som en egenskab eller en

attribution, men som en aktivitet. Brødrene Stuart og Hubert Dreyfus udviklede i løbet af 1970'erne en model for, hvordan ekspertise tilegnes i en proces, hvor individer gradvist tilegner sig færdigheder gennem træning (Dreyfus & Dreyfus 1986). Dreyfus-brødrene beskriver, hvordan færdighedstilegnelse typisk sker igennem fem stadier, der indledes med, at en novice tilegner sig eksplicit og regelbaseret viden om, hvordan opgaver skal løses. Gradvist omsættes disse forskrifter dog til heuristikker og siden kropsliggjort tavs viden, der som resultat af en succesfuld læreproces munder ud i, at individer udvikler intuitiv ekspertise. Ekspertiser følger ikke (længere) regler og heuristikker eller vælger at anvende kodificeret viden. I stedet er eksperter kendetegnet ved, i konkrete situationer, at kunne bedømme, hvad der skal gøres, og hvordan problemer skal løses. Dreyfus-brødrenes model fremskriver professionelle som eksperter, der bemestrer både viden og færdigheder på et felt, og som er i stand til at kunne anvende disse ressourcer på kompetent vis.

Læringsforskerne Jean Lave og Etienne Wenger (1991) beskæftiger sig også med, hvordan novicer gradvist tilegner sig ekspertise. Men hvor Dreyfus-brødrene beskriver processen fra novice til ekspert som en individuel og til dels kognitiv proces, så fremskriver Lave og Wenger læreprocessen som en kollektiv og social proces. Hos Lave og Wenger må læreprocesser altid forstås i relation til de praksisfællesskaber, som novicer indgår i. Udviklingen fra novice til ekspert fremskrives som en socialiseringsproces, hvor novicen får mulighed for at indgå som legitim perifer deltager i et praksisfællesskab. Den kompetente adfærd

Med denne approach decentreres professioner, professionelle og eksperter, og forskerens opmærksomhed rettes i stedet imod at forklare, hvordan professionalisme og ekspertise performes i konkrete situationer og kontekster.



skal forstås relativt til den meningsforhandling, der foregår mellem 'oldtimers' og 'newcomers' i praksisfællesskaber, og ekspertise bliver dermed et socialt medieret og produceret fænomen.

Det er imidlertid kendetegnende for disse forståelser af ekspertise, at de kun i ringe grad – eller slet ikke – indtænker materialitet i forståelsen af ekspertise. Dreyfus-brødrenes fænomenologiske udgangspunkt ser ganske vist færdighedstilegnelse som en kropsliggjort proces, men deres perspektiv rummer herudover ikke blik for de materielle arrangementer, som indgår i og omgiver tilegnelsesprocessen. Tilsvarende forstår Lave og Wenger primært læring som en social proces og reflekterer ikke over læreprocessers sociomaterielle forankring. Dette er

anderledes i den ekspertiseforskning, der er fundet sted i den såkaldte STS-tradition (Science & Technology Studies). Her har man igennem detaljerede etnografiske studier undersøgt, hvordan læring og ekspertise udvikles som sociomaterielle fænomener (fx Sørensen 2009). Her ses det, at ekspertise og kognition skabes i komplekse heterogene netværk, der rummer både humane og non-humane aktanter.

Ekspertiseforskningen zoomer således ind på de professionelles videntilegnelsesprocesser og følger i vid udstrækning den udvikling, som også professionsforskningen er gennemgået; for det første ses ekspertise og professionalisme nu ikke længere som en essens eller en attribution, men studeres nu primært som en social aktivitet – som en

'gøren'. For det andet forstås ekspertise og professionalisme ikke længere som et fænomen, der primært knytter sig til individer, men studeres derimod nu primært som et kollektivt og relationelt fænomen. Og endelig peger udviklingen i ekspertiseforskningen, for det tredje, på, at ekspertise ikke lader sig forstå udtømmende, hvis de sociomaterielle kontekster ikke medreflekteres (Nicolini et al. 2018).

Gorman & Sandefur (2011) rapporterer om, at den professionssociologiske forskning er afgang ved en stille død. Fremskrivningen af problemer, forskningsspørgsmål, forskningsgenstande og forskningsapproacher har igennem årene forskudt sig fra den klassiske professionssociologiske optagethed af, hvad der kendetegner

professioner og professionelle. Professionalisme studeres nu i langt højere grad som situerede sociomaterielle aktiviteter af ekspertiseforskningen, læringsforskningen, STS-forskningen og organisationsforskningen.

I resten af denne artikel vil jeg programmatisk og overordnet præsentere en praksisteoretisk inspireret forskningsdagsorden for studiet af professioner og professionalisme. Dagsordenen tager sit afsæt i den udvikling, som jeg summarisk har beskrevet ovenfor, og jeg vil diskutere, hvordan studiet af professioner og professionalisme kan drage fordel af det praksisteoretiske perspektiv. Men inden da er det nødvendigt kort at skitsere det praksisteoretiske projekt.

Praksisteoretiske ambitioner og antagelser

Praksisteori er en socialvidenskabelig approach, der udspringer af en kritik af to dominerende – og rivaliserende – tilgange til at forstå handling, aktivitet og socialitet (Schatzki 2001). På den ene side rettes kritikken imod den dominerende modernistiske opfattelse, der ser individer som suveræne og rationelle aktører, der handler målrettet for at opnå deres ambitioner. Denne forståelse fremskriver aktører som isolerede individer, der koordinerer deres handlinger socialt på baggrund af en (mental) rationel kalkule om, hvordan det enkelte individ kan optimere realiseringen af sine mål (homo oeconomicus). Men kritikken rettes også imod den rivaliserende socialvidenskabelige position, der fremskriver individer som gennemsocialiserede samfundsprodukter og forstår handling og socialitet som en manifestation af gennemgribende strukturelle mekanismer (homo sociologicus).

Praksisteoretikere forholder sig kritisk til begge disse positioner i den såkaldte agency / struktur-dikotomi (Reckwitz 2002). Generelt forsøger de at undgå at teoretisere handling, aktivitet og socialitet med begreber, som er indlejrede i de traditionelle socialvidenskabelige dikotomier: agency / struktur, individ / samfund, mikro / makro, mentalt / kropsligt, osv. Ambitionen er i stedet at forstå og studere det sociale, aktivitet og handlinger som fænomener, der udspiller sig i tid og rum – som fænomener, der manifesterer sig igennem performance. Handling og aktivitet bliver dermed grundbegreber, der kan observeres og beskrives empirisk. Dikotomierne er et produkt af den cartesianske repræsentationalisme, der grundlæggende laver et split mellem det erkendende subjekt og verden. Inspireret af den sene Wittgensteins opgør med repræsentationalismen ser praksisteoretikere derfor ikke handlinger og aktivitet som noget, der skal forklares på baggrund af bagvedliggende (mentale) repræsentationer, ideer eller meninger (Schatzki 1996). Mening kommer derimod til veje, manifesteres og produceres som et offentligt fænomen – som handlinger, der lader sig studere, uden at forskeren skal søge bagvedliggende forklaringer, der skal hentes fra enten de individuelle aktørers motiver eller samfundsmæssige strukturer. Tværtimod, hævder praksisteoretikere, må både de individuelle aktørers ideer og de samfundsmæssige strukturer forstås som et produkt af aktørers handlemønstre. Aktøren fremskrives således som homo practicus: som bærer af praksisser og samtidig performer af disse praksisser (Reckwitz 2002, s. 256).

Det er disse handlemønstre – praksisser – som praksisteoretikere lægger til grund

for socialvidenskabelige forståelser. Anthony Giddens' strukturations-teori (1984) er en tidlig praksisteoretisk tilgang, men man kan også nævne Pierre Bourdieus praxeologi som et tidligt socialvidenskabeligt bidrag, der skifter fokus fra enten et individualistisk perspektiv eller et holistisk samfundsperspektiv til et perspektiv, der forstår sociale fænomener som manifestationer af performede praksisser.

I et forsøg på at sammenfatte den praksisteoretiske ambition fremhæver Schatzki, at: "[...] practice theorists conceives of practices as embodied, materially mediated arrays of human activity centrally organized around shared practical understandings" (2001, s. 2). Praksisteoretikere er altså optaget af at studere, hvordan handlinger organiseres og bliver organiseret på baggrund af aktørers performance i konkrete situationer. Praksisser er således organiserede nexuser af handlinger – aktørers konkrete gøre og sigen i mere eller mindre faste konstellationer. I det praksisteoretiske perspektiv bliver både individet og samfundsmæssige strukturer altså decentreret, og opmærksomheden rettes imod, hvordan handlinger, aktivitet og socialitet performes i og organiseres af praksisser.

Professionsforskning som praksisforskning

Det praksisteoretiske projekt deler og viderefører således på mange punkter den forskningsmæssige tendens, som har vist sig i både ekspertiseforskning og den professionssociologiske forskning. Forskningsgenstanden (professioner og ekspertise) forudsættes hverken som uproblematisk objektive fænomener (essenser) eller subjektive attributioner,

Tværtimod må professioner forstås som omfattende og udbredte konstellationer af praksisser, der organiserer arbejdsmæssige aktiviteter.



men derimod som fænomener, der opstår som mere eller mindre varige, mere eller mindre udbredte og mere eller mindre foranderlige handlemønstre, nexusser af aktivitet og konstellationer af praksisser. Med denne approach decentrerer professioner, professionelle og eksperter, og forskerens opmærksomhed rettes i stedet imod at forklare, hvordan professionalisme og ekspertise performs i konkrete situationer og kontekster. Professionalisme og ekspertise er med andre ord sociale aktiviteter, der er organiseret og ordnet på bestemte måder, men de adskiller sig i princippet ikke fra andre organiserede sociale aktiviteter af mere hverdagslig karakter som fx religiøse praksisser eller husholdningspraksisser. Alle typer af sociale aktiviteter skal i princippet studeres med de samme videnskabelige metoder (det såkaldte symmetri- og upartiskhedsprincip i videnskabeligheden, se fx Bloor 1991). Det afgørende bliver at forstå, hvordan handlemønstre (sociale praksisser) etableres, organiseres,

performs, sammenknyttes, hvordan de forandrer sig og eventuelt ophører. Professions- og ekspertiseforskning bliver derfor til en specialisering inden for bl.a. den videnskabelige STS-forskning, læringsforskningen og organisationsforskningen.

Praksisteoretikere har forskellige bud på, hvordan praksisser konstitueres og organiseres, og det er her, at den praksisteoretiske approach tilføjer en ny dagsorden til professions- og ekspertiseforskningen. Theodore Schatzki's bud peger på, at sociale praksisser kan forstås og analyseres på baggrund af en række elementer, der generelt bidrager til at konstituere og organisere den sociale aktivitet. Det handler om 1) de praktiske forståelser, som deltagerne i en praksis har – dvs. de (krops)liggjorte færdigheder, der muliggør, at deltagerne i en praksis kan identificere og kompetent videreføre en praksis; 2) de eksplicite regler, forordninger og procedurer, som organiserer en praksis; 3) de teleo-

affektive strukturer, som orienterer aktørernes aktivitet – dvs. den stemthed og rettedhed, der afgør, hvad aktørerne stræber efter at opnå med deres handlinger; og 4) de generelle forståelser, som mere overordnet bidrager til at orientere aktørernes aktivitet – det kan handle om overordnede politiske, religiøse, etiske, (metafysiske) verdensanskuelser, der installerer sammenhæng og formål i tilværelsen – på tværs af de enkelte praksisser. Samtidig skal praksisserne forstås 5) i relation til de materielle arrangementer (konstellationer af genstande, objekter, kroppe, teknologier, ting, osv.), som muliggør, at praksisserne kan performs, og som bidrager til at retningsbestemme og kanalisere de sociale aktiviteter (Schatzki 2002).

Professioner og ekspertkulturer må altså forstås og studeres som typer af praksisser, der performs på særlige måder i relation til særlige typer af materielle arrangementer. De består af bundter og konstellationer af praksisser, der er

sammenflettede i mere eller mindre stabile nexusser, og de indgår i mere eller mindre omfattende koblinger til andre typer af praksisser og konstellationer heraf. Den australske uddannelsesforsker Stephen Kemmis og hans kolleger kalder sådanne omfattende koblinger mellem praksisser for praksisøkonomier (Kemmis et al. 2014). Praksisser forbindes af praktikere og materielle arrangementer, der indgår i flere praksisser samtidig. Konstellationer af én type af praksisser kan dermed komme til at fungere som infrastrukturer eller praksisarkitekturer for andre konstellationer af praksisser og dermed gøre det lettere eller mere vanskeligt for nye praksisser at vinde indpas i økologierne. Professioner og ekspertise sameksisterer med, og udfolder sig i samspil med, fx organisatoriske bureaukratier, forbrugermønstre, politiske og administrative praksisser, osv., og forskydninger og forandringer i disse konstellationer af praksisser vil potentielt kunne have indflydelse på udfoldelsen af de professionelle praksisser i praksisøkonomien. Om det konkret er tilfældet vil afhænge af de konkrete koblinger og loops, der eksisterer i praksisøkonomierne.

Flad ontologi

I den praksisteoretiske optik ses professioner og ekspertkulturer som udsnit af en totalitet eller et plenum af sociale praksisser, og de kan studeres som aktørers gøre og sigen i tilknytning til de materielle arrangementer. Praksisteorier opererer med en såkaldt flad ontologi (Schatzki 2016). Det betyder, at alle sociale fænomener i praksisplenum – lige fra de madlavningsaktiviteter, der udføres rundtom i køkkener, til de højt specialiserede og eksotiske aktiviteter,

som professionelle kirurger udfører på operationsstuer – udfolder sig på samme niveau (eller rettere sagt: intet niveau). Praksisteoretikere anerkender således ikke skellet mellem mikro- og makroniveauer. Mange sociale ontologier opererer med i hvert fald to niveauer: ét lavere niveau, hvor individer handler og interagerer, og et andet højere niveau, der omfatter strukturer, systemer, institutioner, m.m., som organiserer det lavere niveau. Det er med denne implicite niveaudeling, at megen professionsforskning forsøger at begribe professionalisme. Men når man studerer professioner og ekspertkulturer, vil praksisteoretikere imidlertid ikke anerkende, at de skal studeres under henvisning til overgribende strukturer, systemer eller institutioner, der installerer en nødvendighed i ordningen af sociale aktiviteter. Tværtimod må professioner forstås som omfattende og udbredte konstellationer af praksisser, der organiserer arbejdsmæssige aktiviteter. Ordningerne af de professionelle praksisser er kontingente og foranderlige, og de skal studeres som alle andre praksisser, nemlig på baggrund af, hvordan de er organiseret i relation til aktørernes praktiske og generelle forståelser, teleoaffektiviteter, samt de regler og materielle arrangementer, som bidrager til at kanalisere aktiviteterne (se ovenfor). Det er disse elementer, der organiserer de professionelle aktiviteter, hævder praksisteoretikere – ikke abstrakte underliggende strukturer, systemer eller institutioner.

Det er i forhold til spørgsmålet om flad eller niveaudelt ontologi, at den praksisteoretiske tilgang til studiet af professioner adskiller sig fra (neo)institutionelle tilgange.

“Institutional theory suggests that the regulation of organizational behavior occurs through and is a consequence of taken-for-granted beliefs, schemas, and values that originate in large institutional contexts [...]. In most institutional accounts these beliefs, schemas and values are not primarily responses to market pressures and efficiency dynamics. Instead, these arrangements represent active responses to dominant sets of norms, values and beliefs of key organizational actors [...]. Specific ways of organizing becomes archetypes that represent coherent patterns of organizing in response to underlying values and beliefs [...].”

(Leicht & Fennell 2008, s. 433).

(Neo)institutionelle tilgange installerer således en dikotomi mellem et institutionelt niveau og aktørniveau. Nyere udvikling inden for institutionel teori søger imidlertid at undgå niveaupdelingen (se fx Smets et al. 2017; Friedland kommende) og henter inspiration fra den praksisteoretiske nivellering af ontologiske niveauer:

“The emergent strand of theorizing that springs from the dialogue [with practice theory] is what we call a practice-driven institutionalism (PDI), in which the everyday work of practitioners ‘on the ground’ is the engine room of social order and the practices by which jobs get done – its driving force”

(Smets et al. 2017, s. 365).

Institutioner og institutionelle værdier og normer – som de findes i professioner og videnskabelige ekspertkulturer – skal således ikke længere forudsættes, men derimod gøres til genstand for forklaringer, og forklaringerne skal basere sig på,

hvordan de professionelle organiserer deres aktivitet i praksisser, praksis-økologier og på baggrund af praksisarkitekturer.

Konklusion

Rygterne om professionsforskningens død (Gorman & Sandefur 2011) er måske stærkt overdrevne. Måske ser vi netop, at professionsforskning opstår som fugl Føniks(er) inden for en række socialvidenskabelige discipliner som STS-traditionen, læringsforskningen, ekspertiseforskningen og organisationsforskningen. Men under alle omstændigheder er vi vidne til en udvikling, hvor forskere i stigende grad decentrerer den professionelle, eksperthen og professionen til fordel for en optagethed af de organisatoriske og sociale processer, der bidrager til at ordne professionalisme og ekspertise som formationer og konstellationer af sociale praksisser. Det socialvidenskabelige blik har så at sige 'normaliseret' professionalisme og ekspertise. Professionalisme og ekspertise anses ikke længere for at have en særlig privilegeret status, og det er derfor ikke hensigtsmæssigt at søge efter en særlig essens, der kan indfange professionernes væsen. Men professionalisme og

ekspertise er heller ikke en ren attribution, men derimod en måde at performe – en effekt af aktørers måder at handle på. Her er det handlemønstrene, der er i centrum – og ikke individerne, som udfører handlingerne. Professionalisme og ekspertise er kollektive og sociale fænomener, der må studeres relationelt, situeret og sociomaterielt. Vendingen mod praksis (Schatzki 2001) og den praksisteoretiske forskningsdagsorden lægger derfor et nyt spor for fremtidens professionsforskning.

Praksisteoretikere har endnu ikke bedrevet professionsforskning *per se*. Den praksisteoretiske forskning har derimod haft indflydelse i nyere organisationsforskning (fx Nicolini 2013), ekspertiseforskning (fx Nicolini et al. 2018), arbejdslivsforskning (fx Buch et al. 2015), uddannelsesforskning (fx Kemmis et al. 2014), videnskabssociologi (fx Soler et al. 2014), m.m. Denne artikel foreslår, at den nu også kommer til at få indflydelse i studiet af professioner og professionalisme. Den praksisteoretiske forskningsdagsorden tillader ikke, at professioner, professionelle og eksperter studeres som *særlige*. Professionelle praksisser er *i princippet* ikke forskellige fra alle andre

typer af praksisser – de udfolder sig og bør studeres som alle andre typer af praksisser (som beskrevet ovenfor). Den praksisteoretiske forskningsdagsorden tilskynder derimod til, at der foretages detaljerede empiriske studier af de handlemønstre, der performs af læger, sygeplejersker, ingeniører, lærere og andre eksperter og professionelle aktører. Her vil man ikke være interesseret i den professionelle som individ, men derimod de (kollektive) professionelle praksisser, som de enkelte individer performer i de kontekster og *relationer*, de befinder sig i.

De praksisteoretiske studier kan afdække distinkte praksisser og materielle arrangementer og vise, hvordan disse praksisser og arrangementer individueres og får status som 'professionelle' i specifikke kontekster og samfundsformationer. Den praksisteoretiske approach kan dermed bidrage til at forstå de grundlæggende problemer, som professionsforskningen beskæftiger sig med i et decentreret, ikke essentialistisk, relationelt og materialistisk perspektiv, og undgå den (neo)institutionelle professionsforskningens dikotomisering i et aktørniveau og et institutionelt niveau.

REFERENCER

Abbott, A. (1988). *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: Chicago University Press.

Bell, D. (1976). *The Coming of the Postindustrial Society*. New York: Basic Books.

Bloor, D. (1991). *Knowledge and Social Imagery*, 2nd edition. Chicago: Chicago University Press.

Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity.

Buch, A., Andersen, V. & Klemsdal, L. (2015). Turn to Practice Within Working Life Studies, *Nordic Journal of Working Life Studies*, 5, 1-11. DOI: 10.1080/0158037X.2018.1463212.

Dreyfus, H. & Dreyfus, S. (1986) *Mind over Machine. The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of Computer*. New York: Free Press.

Freidson, E. (2001). *Professionalism. The Third Logic*. Cambridge: Polity.

Friedland, R. (kommende). *Towards a Religious Institutionalism: Ontologies, Teleologies, and the Gooding of Institutions*, tilgængelig via ResearchGate (juli 2020): https://www.researchgate.net/publication/341255433_Towards_a_Religious_Institutionalism.

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity.

Gorman, E. & Sandefur, R. (2011). "Golden Age," Quiescence, and Revival: How Sociology of Professions Became the Study of Knowledge-based Work, *Work and Occupation*, 38(3), 275-302. <https://doi.org/10.1177/0730888411417565>.

Kemmis, S., Wilkinson, J., Edwards-Groves, C., Hardy, I., Grootenboer, P. & Bristol, L. (2014). *Changing Practices, Changing Education*. Singapore: Springer.

Larson, M. (1977). *The Rise of Professionalism. Monopolies of Competence and Sheltered Markets*. Berkeley: University of California Press.

Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Leicht, K. & Fennell, M. (2001). *Professional Work. A Sociological Approach*. Oxford: Blackwell Books.

Leicht, K. & Fennell, M. (2008). Institutionalism and the Professions, i Royston Greenwood et al. (red.) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. London: SAGE.

Muzio, D., Brock, D. & Suddaby, R. (2013). Professions and Institutional Change: Towards an Institutional Sociology of the Professions, *Journal of Management Studies*, 50(5), 699-721. <https://doi.org/10.1111/joms.12030>.

Nicolini, D. (2013). *Practice Theory, Work, & Organization*. Oxford: Oxford University Press.

Nicolini, D., Mørk, B., Masovic, J. & Hanset, O. (2018). The changing nature of expertise: insights from the case of TAVI, *Studies in Continuing Education*, 40(3), 306-322. DOI:10.1080/0158037X.2018.1463212.

Reckwitz, A. (2002). Towards a theory of social practices, *European Journal of Social Theory*, 5(2), 243-63. <https://doi.org/10.1177/1368431022225432>.

Saks, M. (2012). Defining a Profession: The Role of Knowledge and Expertise, *Professions and Professionalism*, 2(1), 1-10. <https://doi.org/10.7577/pp.v2i1.151>.

Schatzki, T. (1996). *Social Practices. A Wittgensteinian Approach to Human Activity and the Social*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schatzki, T. (2001). Introduction: Practice Theory, i Schatzki, T. et al. (2001). *The Practice Turn in Contemporary Theory*, 1-14. London: Routledge.

Schatzki, T. (2002). *The Site of the Social. A Philosophical Account of the Constitution of Social Life and Change*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

Schatzki, Theodore (2016). Practice theory as flat ontology, i Gert Spaargaren et al. (eds.): *Practice Theory and Research. Exploring the Dynamics of Social Life*. New York: Routledge.

Scott, W.R. (2008a). Lords of the dance: professionals and institutional agents, *Organization Studies*, 29, 219-238.

Scott, W.R. (2008b). *Institutions and Organizations. Ideas and Interests*. Thousand Oaks: SAGE.

Smets, M., Aristidou, A. & Whittington, R. (2017). Towards a Practice-driven Institutionalism, i Royston Greenwood et al. (eds.) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, 2nd edition. London: SAGE. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446280669.n15>.

Soler, L., Zwart, S., Lynch, M. & Israel-Jost, V. (2014). *Science After the Practice Turn in the Philosophy, History, and Social Studies of Science*. New York: Routledge.

Sørensen, E. (2009). *The Materiality of Learning. Technology and Knowledge in Educational Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

Taylor, C. (2005). *Modern Social Imaginaries*. Durham: Duke University Press.